

02/
19

ReOS

Recht der Osteuropäischen Staaten

02/19

ReOS

Recht der Osteuropäischen Staaten

Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS)

Recht der Osteuropäischen Staaten (ReOS) –
scientific journal of legal sciences founded
by University of Göttingen (Germany)
with the purpose of knowledge sharing between
Western and Eastern Europe.

Publisher:

Doctor of Juridical Sciences, Professor Thomas Mann, Institute of Public Law
Administrative Law Department, University of Göttingen.

Editorial board:

Dr. jur. **Bernhard Schloer** – Übersetzung der Zusammenfassung München

Bastian Lorenz – Layout, Bearbeitung & Druck

Partners

Netzwerk Ost-West

Rechtsdialog.org

www.ReOS.uni-goettingen.de

02/2019

ISSN 2199-6245

ReOS 02 / 2019

Inhaltsverzeichnis

Differentiation of criminal responsibility and principle of justice <i>Antoniuk Natalia</i>	5
The concept and meaning of information-search analytical legal systems in Ukraine <i>Bernazyuk Alexander</i>	9
To the issue of ideological component of Ukrainian municipal legislation's systematization <i>Holovko Kateryna</i>	13
The value of good faith in the acquisition of property rights by prescription <i>Guyvan Petro</i>	17
The historical and legal foundations of development of city self-government in South Ukraine at the turn of the XIX century <i>Yermakov Rolan</i>	22
Socio-legal conditionality of the criminal law prohibition of an act, provided for by Art. 143 of the Criminal Code of Ukraine <i>Zherzh Liudmyla</i>	26
Institutional support for the implementation of state policy in the field of European integration of Ukraine <i>Kazmiryshyn Ernest</i>	31
Innovative technologies in justice: existing reality and opportunities for the future <i>Kaminska Ilona</i>	36
Topical issues of judicial appealing against the decisions on adjustment the customs value of goods <i>Klymenko Yuliia</i>	41
To the question of features, prospects of development and problems of legal regulation of marine insurance in Ukraine <i>Klyueva Evgeniya, Sakharova Alina</i>	46
Legal regulation of counteracting the impact of bioterrorism on the sanitary and epidemiological well-being of the population of Ukraine <i>Kravchuk Mariana</i>	50
International experience of legislative regulation of criminal and legal proceedings on legal entities <i>Kryzhanovsky Mykolai</i>	54
Legal and organizational problems of search for missing children in Ukraine <i>Litun Oleg</i>	59
Peculiarities of application of measures of ensuring criminal proceedings in the pre-trial investigation of crimes against the order of military service completion <i>Lutsiv Mykola</i>	64
Special features of criminal liability for vehicle's misappropriations. Ukrainian and European experience <i>Mazepa Svitlana</i>	69
Content of the right to liberty and security: some arguments <i>Pelekh Zoriana</i>	72
Judge lifestyle monitoring: an instrument for interfering into judge's independence or an effective mechanism for ensuring their judicial integrity <i>Salenko Olga</i>	78

**Socio-legal conditionality of the criminal law prohibition of an act,
provided for by Art. 143 of the Criminal Code of Ukraine****Zherzh Liudmyla***Postgraduate Student of the Department of Criminal Law and Criminology
of the University of State Fiscal Service of Ukraine, Ukraine*

The author of the article has investigated the meanings and role of the socio-legal conditionality of the criminal law prohibition of an act under Art. 143 of the Criminal Code of Ukraine. In particular, it has analyzed the need to establish the conformity of the criminal legislation of Ukraine in the field of illegal transplantation with the interests of civil society, since the law on criminal liability should reflect social needs, meet them and clearly achieve the goals set by the legislator.

The article gives a clear argumentation of the meaning of the term “social and legal conditionality”, analyzes the opinions and statements of scientists on this issue and draws its own conclusion that the social and legal conditionality of Article 143 of the Criminal Code of Ukraine is a complex, multi-aspect, multi-level social and legal phenomenon. The author noted that in the structure of this phenomenon, it is necessary to single out and establish, first of all, precisely those factors that underlie the recognition of appropriate actions as criminal and punishable. The author identified the following factors as dominant: historical; social (socio-legal and socio-economic) medical; criminal law; criminological; international legal. Each of the factors is fully, comprehensively and normatively disclosed and analyzed in the text from the point of view of their influence on the socio-legal conditionality of the criminal law prohibition of an act provided for in Art. 143 of the Criminal Code of Ukraine.

Also in the article, the author drew attention to the distinction between criminal law and criminological factors and noted that in order to effectively combat illegal transplantation, complete and accurate knowledge about the true situation of this phenomenon is needed, which, first of all, requires information about the level, structure, dynamics, geography of crime, as well as persons who have committed criminal offenses. To confirm the empirical nature of the study, the author noted in the article statistics on recorded criminal offenses (excluding criminal offenses from the register in connection with the termination of proceedings on the basis of paragraphs 1, 2, 4, 6 of part 1 of Article 284 of the CPC Ukraine) detailing by region of their commission for 2013 – January–July 2019.

**Соціально-правова зумовленість кримінально-правової заборони діяння,
передбаченого ст. 143 Кримінального кодексу України****Жерж Людмила Анатоліївна***аспірантка кафедри кримінального права та кримінології**Університету державної фіскальної служби України, Україна***Вступ**

З'ясування питання соціально-правової зумовленості кримінально-правової заборони діяння, передбаченого ст. 143 Кримінального кодексу України, має велике значення для теорії кримінального права, законотворчої діяльності та практики. Знаменною подією 2018 року стало прийняття 17 травня довгоочікуваного Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині». Основними його новаціями щодо законодавчого регулювання незаконної трансплантації є внесення змін до ст. 143 КК України, а саме санкції цієї статті стали більш суворими з метою запобігання нелегальній трансплантації анатомічних матеріалів людини¹, що є свідченням підвищеної охорони такого виду правовідносин у наш час.

Так, наприклад, раніше санкції ч. 2 ст. 143 КК України² за вилучення у людини шляхом примушування або обману її анатомічних матеріалів з метою їх трансплантації передбачали покарання у вигляді обмеження волі на строк до трьох років або позбавлення волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Тепер Кримінальний кодекс України не передбачає за такий вид злочину покарання у вигляді обмеження волі. Потрібно суворіше карати злочинців, які зазіхають на вищі людські блага. Згідно з ч. 2 ст. 143 КК України особа, яка вчинила такий вид злочину, карається позбавленням волі на строк до п'яти років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Такий вид покарання як обмеження волі на певний строк взагалі виключе-

¹ Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17 травня 2018 р. № 2427-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19> (дата звернення: 10.09.2019).

² Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. (Редакція від 27.06.2019, підстава – 2747-VIII) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.09.2019).

но із санкцій статті 143 КК України. Збільшено строки позбавлення волі за вилучення у людини шляхом примушування або обману її анатомічних матеріалів з метою їх трансплантації, вчинені щодо особи, яка перебувала в безпорадному стані або в матеріальній чи іншій залежності від винного. Раніше такі діяння передбачали покарання у вигляді обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого. Новий закон передбачає збільшення термінів позбавлення волі – від п'яти до семи років.

Метою цієї статті є з'ясування соціально-правової зумовленості кримінально-правової охорони анатомічних матеріалів людини.

Завданням дослідження є встановлення відповідності кримінального законодавства у сфері незаконної трансплантації інтересам суспільства, адже закон про кримінальну відповідальність може адекватно відображати суспільну потребу або не досить відповідати їй, досягати чи не досягати поставлених законодавцем цілей³. Закон має одночасно відповідати двом складно поєднуваним вимогам: бути стабільним, тобто заборона діяла вчора, діє сьогодні і буде діяти завтра, і водночас відповідати новим умовам, диктувати потребу законодавчих новацій. Безсумнівно, таке завдання є важкодоступним, але це не скасовує необхідності його розв'язання. У зв'язку з цим велике значення має встановлення відповідності ст. 143 КК України нинішнім потребам суспільства.

Виклад основного матеріалу

У науці кримінального права є безліч досліджень соціально-правової зумовленості кримінально-правової заборони різних незаконних діянь, однак, нині відсутня єдина точка зору щодо їх термінологічного визначення та кількості. Наприклад, В.І. Борисов наполягає на тому, що соціально-правова зумовленість кримінального закону визначається різноманітними за значущістю соціальними, економічними, політичними, психологічними, правовими та іншими чинниками, встановлення й розкриття яких дає можливість пояснити необхідність кримінально-правової охорони певних суспільних відносин, прогнозувати розвиток тих чи інших інститутів кримінального законодавства, підвищити обґрунтованість змісту закону⁴.

Тоді як О.О. Пашенко зазначає, що дотепер ще не побудовано раціональної (обґрунтованої і достат-

ньої) системи обставин, що визначають соціальну зумовленість кримінально-правових норм⁵. Натомість П.С. Тоболкін доводить, що навіть у найбільш короткій характеристиці проблема соціальної зумовленості кримінально-правових норм полягає в розкритті економічних, політичних, моральних та інших факторів, що викликають необхідність існування норм кримінального права, оскільки правотворча діяльність не може бути ізольована від тих соціальних процесів, які відбуваються в суспільному житті і так чи інакше впливають на формування правових норм⁶.

За твердженням М.Й. Коржанського, «соціальна зумовленість кримінально-правової охорони визначається в основному соціальною цінністю суспільних відносин, економічними факторами й ефективністю правової охорони»⁷. А от за дослідженнями В.Д. Філімонова все значно простіше: «підставою правових норм, що встановлюють кримінальну відповідальність, є небезпека заподіяння шкоди суспільним відносинам»⁸.

В.М. Коган своїми поглядами на соціально-правову зумовленість кримінально-правової заборони незаконних діянь підсумовує попередні переконання і зазначає, що кримінально-правова наука являє собою не більше ніж засіб для досягнення мети, яка поставлена перед суспільством⁹.

Ми схилиємося до поглядів В.К. Глистіна про те, що наука кримінального права не може обмежуватися догматичним аналізом норм, інакше вона буде не здатною правильно вказати на суспільну небезпечність діяння, надати обґрунтовані висновки про застосування норм, їх зміну відповідно до вимог практики¹⁰.

Отже, це все свідчить про те, що невід'ємною складовою частиною кримінально-правової характеристики незаконної трансплантації є соціально-правова зумовленість встановлення та збереження кримінальної відповідальності за такий вид кримінального правопорушення.

Якщо порівняти дослідження науковців, які вивчали соціальну зумовленість злочину (злочинів), то можна зробити висновок, що більшість з них не дотримуються певних правил, а саме: одні дослід-

³ Пашенко О.О. Обставини, що визначають соціальну зумовленість охоронних кримінально-правових норм (законів про кримінальну відповідальність). Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовт. 2013 р. / редкол.: В.Я. Тацій, В.І. Борисов та ін. 2013. С. 210.

⁴ Тоболкін П.С. Социальная обусловленность уголовно-правовых норм. Свердловск: Изд-во Свердловского ун-та, 1983. С. 5–7.

⁵ Коржанский Н.Й. Объект и предмет уголовно-правовой охраны. Москва: Изд-во Академии МВД СССР, 1980. С. 28.

⁶ Филимонов В.Д. Криминологические основы уголовного права. Томск: Изд-во Томского ун-та, 1981. С. 121.

⁷ Коган В.М. Изучение эффективности уголовно-правовых норм: уровни и аспекты анализа. Проблемы правосудия и уголовного права. Москва, 1978. С. 124.

⁸ Глистин В.К. Охрана природы по советскому уголовному праву: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Ленингр. гос. ун-та, 1966. С. 13.

³ Гринчак С.В. Соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини. Право і безпека. 2004. № 3/2. С. 40–46.

⁴ Борисов В.И. Основные проблемы охраны безопасности государства в уголовном законодательстве Украины: автореф. дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Харьков, 1993. С. 28.

жують історичні або міжнародні фактори, інші – не роблять цього. У всіх дослідженнях відсутня єдина система й термінологія, а саме: єдині в своєму роді соціальні фактори багато науковців поділяють і на соціально-економічні, і на загально соціальні, і на соціально-психологічні. На нашу думку, під час дослідження факторів криміналізації такого специфічного діяння, яке передбачене статтею 143 КК України, варто виділяти лише ключові з них. Також одні науковці виділяють під час дослідження кримінально-правові фактори, а інші їх включають у кримінологічні фактори. Серед таких теоретиків – О.І. Белова, С.В. Гринчак, М.Г. Заславська, О.О. Пашенко та ін. Однак ми вважаємо, що кримінально-правові фактори мають свої кримінально-правові категорії, властиві тільки кримінальному праву, а не кримінології.

Соціально-правова зумовленість розглядуваної кримінально-правової норми (ст. 143 КК) являє собою складне, багатоаспектне, багаторівневе соціально-правове явище. Але в структурі цього явища необхідно виділити й установити насамперед саме ті фактори, які лежать у підґрунті визнання відповідних діянь злочинними і караними. Домінуючими з них вважаємо за можливе визнати такі: історичні; соціальні (соціально-правові та соціально-економічні); медичні; кримінально-правові; кримінологічні; міжнародно-правові.

Історичні фактори соціально-правової зумовленості кримінально-правової заборони діяння, передбаченого ст. 143 Кримінального кодексу України, являють собою результат узагальнення еволюційного шляху кримінального законодавства, який привів до законодавчого закріплення цієї норми в Кримінальному кодексі. Стосовно кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини зазначимо, що лише чинний Кримінальний кодекс України 2001 р., на відміну від своїх попередників (КК УРСР 1922 р., КК УРСР 1927 р. та КК УРСР 1960 р.), криміналізував це діяння (ст. 143 КК). До набрання чинності КК 2001 р. випадки злочинного порушення медичними працівниками встановленого законодавством порядку трансплантації органів або тканин людини на практиці кваліфікувалися як «Ненадання допомоги хворому особою медичного персоналу» (ст. 113 КК УРСР 1960 р.) за умови, що таке порушення могло спричинити тяжкі наслідки для хворого. Якщо злочинним посяганням була заподіяна шкода здоров'ю або смерть потерпілого, такі діяння кваліфікувалися як умисне чи необережне заподіяння тілесних ушкоджень або вбивство. Оскільки у 2019 році санкції статті 143 КК України стали суворішими, відповідно, історично це свідчить про необхідність підвищеної охорони такого виду правовідносин у наш час.

Соціальні фактори обґрунтовують суспільну необхідність та економіко-правову доцільність вста-

новлення кримінальної відповідальності за злочини щодо порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. Своєю чергою вони поділяються на соціально-правові та соціально-економічні. *Соціально-правові фактори* показують у правовому полі соціальне підґрунтя криміналізації незаконної трансплантації. Зміни, що відбуваються в політичній та соціальній сферах нашої держави, зумовлюють дослідження питання формування, удосконалення законодавства щодо охорони здоров'я особи.

У разі вчинення таких злочинів заподіюється шкода міжнародному та внутрішньодержавному правопорядку, оскільки грубо порушується право на життя і здоров'я особи. Відповідно до ст. 3 Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р., кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність¹¹. У ст. 3 Конституції України також зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю¹². Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини може слугувати підґрунтям для деформації суспільної безпеки, суспільного порядку і здатності держави їх підтримувати, тобто виникає й дискредитація держави¹³.

До *соціально-економічних факторів* криміналізації діяння, передбаченого статтею 143 КК України, відносять: матеріальну і моральну шкоду, що заподіюється діяннями; відсутність негативних наслідків кримінально-правової заборони; наявність матеріальних ресурсів для реалізації кримінально-правового впливу. Через призму цієї групи чинників криміналізації підлягають лише ті діяння, які спричиняють або можуть спричинити досить серйозну шкоду суспільним відносинам, або які мають своїм наслідком створення стану реальної можливості заподіяння такої шкоди.

Такий вид злочинного діяння може нести в собі шкоду матеріального або морального характеру. Матеріальна шкода проявляється в тому, що у разі незаконного вилучення анатомічних матеріалів у людини з метою їх трансплантації людині, у якій вилучили певний орган, наносять фізичної шкоди. У результаті чого такі особи несуть збитки, пов'язані з лікуванням. Моральна шкода виражається у тому,

¹¹ Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральною Асамблеєю від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015 (дата звернення: 10.09.2019).

¹² Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.09.2019).

¹³ Лісіцина Ю.О. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини та насильницьке донорство: кримінально-правова та кримінологічна характеристика дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М-во внутр. справ України, Львів держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2016. 250 с.

що особа, яка незаконно вилучає органи з метою трансплантації у донора без його згоди, заподіює не тільки донору тяжкі душевні страждання, а й близьким йому людям.

В Україні процвітає «чорна трансплантологія»: в Інтернеті можна знайти безліч оголошень з пропозицією купити людські органи. Низький соціально-економічний рівень людей, безробіття стають причиною того, що люди свідомо погоджуються на продаж своїх органів. Для того щоб припинити цей незаконний процес купівлі-продажу анатомічних матеріалів людей з метою трансплантації, у 2018 році норми ч. 4 ст. 143 КК України стали суворішими.

Отже, соціально-економічні, політичні процеси в суспільстві та низький рівень моральної культури впливають на причини та умови посягань на людські органи з метою здійснення незаконної трансплантації.

Соціальні фактори криміналізації незаконної трансплантації переплітаються з медичними факторами. В Україні близько 5 тисяч пацієнтів перебувають у черзі на пересадку органів. Найбільше українці потребують нирок та кісткового мозку. Трохи менше – серця, легень і печінки. Зі згаданих 5 тисяч лише близько трьомстам таланить заручитися державною підтримкою. На тлі законодавчих перипетій українці, які потребують трансплантації, змушені їхати за кордон, щоб там утрічі дорожче прооперуватися¹⁴.

Необхідність розвитку трансплантології в Україні не викликає сумнівів. Прогрес трансплантації в нашій країні дасть змогу не лише краще надавати життєво важливу допомогу хворим, але й підніме медицину на якісно новий рівень, внаслідок чого імунологія, молекулярна біологія, медичне приладобудування і багато інших сфер медицини отримають значний стимул для подальшого розвитку. Разом із тим активний розвиток суспільних відносин у сфері трансплантології вимагає зосередити значну увагу на їх адекватному захисті, у тому числі й шляхом реалізації кримінально-правової заборони¹⁵.

Кримінально-правові фактори. Особливістю прийняття кримінально-правової норми та її подальша ефективність залежить насамперед від її наукової обґрунтованості та відповідності її інтересам суспільства й держави¹⁶. Нині серед науковців немає єдиного погляду щодо встановлення зумовленості кримінальної відповідальності через призму кримінально-правових факторів. Головним фактором, що обґрунтовує встановлення й збереження кримінальної відповідальності за незаконну трансплантацію,

є суспільна небезпечність, для якої характерні два показники: характер і ступінь суспільної небезпечності цих злочинів, а також суспільно небезпечні наслідки.

Отже, суспільно небезпечне протиправне діяння, що є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу такого злочину, як незаконна трансплантація, спричиняє наслідки, що здебільшого завдають непоправної шкоди здоров'ю особи. Ми вважаємо, що кримінально-правові фактори зумовлюють встановлення кримінальної відповідальності за незаконну трансплантацію специфічним, притаманним лише цій галузі права способом – формулюванням у диспозиції статті, а також формулюванням санкцій як узагальнених видів і розмірів покарань за це суспільно небезпечне діяння.

Кримінологічний фактор є не менш важливим у системі соціально-правової зумовленості кримінально-правової заборони діяння, передбаченого ст. 143 Кримінального кодексу України. Саме на основі аналізу цього фактора законодавець теоретично осмислює та систематизує об'єктивні знання, необхідні для законотворчого закріплення тієї чи іншої заборони, та прогнозує розвиток її складників.

Для ефективної боротьби з незаконною трансплантацією потрібні повні й точні знання про справжній стан цього явища, що насамперед потребує відомостей про рівень, структуру, динаміку, географію злочинності, а також осіб, які скоїли злочини.

Розглянемо статистику облікованих кримінальних правопорушень (без урахування кримінальних правопорушень, виключених з обліку у зв'язку із закриттям провадження на підставі пунктів 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України) та деталізацію за регіонами їх вчинення за 2013 – січень–липень 2019 року¹⁷:

- 2013 р. – 9 (Дніпропетровська обл. – 1; місто Київ – 1; Чернігівська обл. – 7);
- 2014 р. – 3 (Дніпропетровська обл. – 2; Донецька обл. – 1);
- 2015 р. – 5 (місто Київ – 4 (вчинені групою осіб); Харківська обл. – 1);
- 2016 р. – 0;
- 2017 р. – 2 (Київська обл. – 1; м. Київ – 1);
- 2018 р. – 2 (м. Київ – 2);
- за січень–липень 2019 року – 1 (Донецька обл. – 1).

Аналізуючи офіційні дані кримінальної статистики за 2013 – січень–липень 2019 року щодо зареєстрованих злочинів у зв'язку з незаконними діями щодо анатомічних матеріалів людини на

¹⁴ Сисоєнко І. Трансплантація в Україні: чи варто боятися чорної трансплантології. 2019. URL: https://24tv.ua/ru/institut-reshheniya_tag6052/ (дата звернення: 10.09.2019).

¹⁵ Гринчак С.В. Соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини. Право і безпека. 2004. № 3'2. С. 40–46.

¹⁶ Катеринчук К.В. Кримінально-правова охорона здоров'я особи: кримінальні, законодавчі та правозастосовчі проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2019. С. 70.

¹⁷ Офіційний лист-відповідь Генеральної прокуратури України у формі відомості за даними звітності за формою № 1 «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2013–2018 роки та січень–липень 2019 року про кількість зареєстрованих у державі та її регіонах кримінальних правопорушень, передбачених статтею 143 КК України (порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини), та результати їх досудового розслідування».

території України, можна припустити, що вказана проблематика не є актуальною для нашої держави. Попри наявність усталених підходів до проведення кримінологічної характеристики злочинів шляхом обчислення й узагальнення її основних показників (рівень, динаміка, структура, географія тощо), її змістове наповнення не можна вважати типовим, універсальним¹⁸.

Зважаючи на підвищену латентність злочинних дій щодо анатомічних матеріалів людини, кримінальна статистика, яка зазвичай береться за основу під час розроблення кримінологічної характеристики, не може об'єктивно відобразити реальний стан, специфіку та сутність злочинної діяльності у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини. Однак такий вид злочинної діяльності наявний у сучасному суспільстві і навіть незначні статистичні показники цьому доказ, що свідчить про актуальність криміналізації такого діяння.

Міжнародно-правові фактори обґрунтовують зобов'язання країни щодо імплементації міжнародних норм і стандартів, які ратифіковані Україною, прийнявши на себе зобов'язання їх дотримання, у національне законодавство.

На основі дисертаційного дослідження К.В. Катеринчук¹⁹ ми будемо розглядати такі види міжнародно-правових факторів, як: загальні – міжнародні документи, що регулюють загалом питання в галузі охорони основних прав та свобод людини і громадянина, і спеціальні – міжнародні документи, що регулюють питання конкретного злочинного діяння, яке посягає на здоров'я особи, а саме незаконної трансплантації.

До загальних міжнародно-правових факторів належать: Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р.; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.; Міжнародний пакт про громадські і політичні права від 16 грудня 1966 р.; Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) від 22 липня 1946 р. Саме Статут визначає одну з функцій цієї організації – встановлення та за потреби перегляд міжнародної номенклатури хвороб (МКХ-10), причин смерті і практики суспільної охорони здоров'я.

Ці та інші міжнародні нормативно-правові акти є підґрунтям для формування норм вітчизняного кримінального законодавства відповідно до сучасних міжнародно-правових норм та стандартів. Зокрема, це стосується і норм, спрямованих на охорону здоров'я особи, що відображено в статтях КК України.

¹⁸ Лісіцина Ю.О. Кримінологічна характеристика злочинної діяльності у сфері трансплантації органів або тканин людини, донорства крові. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 1. Том 4. 2016. С. 11–15.

¹⁹ Катеринчук К.В. Кримінально-правова охорона здоров'я особи: доктринальні, законодавчі та правозастосовчі проблеми : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2019. С. 61–62.

Розглянемо спеціальні міжнародно-правові фактори²⁰:

– документи Ради Європи: 11 травня 1978 р. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Резолюцію (78) 29 «Про уніфікацію законодавства держав-учасників з питань вилучення, пересадки і трансплантації людських біоматеріалів», у якій рекомендує владі держав-учасників забезпечити, щоб їх законодавство відповідало долученим до цієї Резолюції правилам або прийняти норми, що відповідають цим правилам, у складі нового законодавства.

– документи Європейського Союзу: Директива 2004/23/ЄС Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу від 31 березня 2004 р. про встановлення стандартів якості і безпеки для донорства, придбання, контролю, обробки, збереження, зберігання і розподілу людських тканин і клітин.

– документи Всесвітньої організації охорони здоров'я: Керівні принципи ВООЗ щодо трансплантації людських клітин, тканин і органів (схвалено на 63-й Сесії ВООЗ 21 травня 2010 р., Резолюція WHA63 22).

Основні принципи трансплантації закріплені також у Європейській конвенції про захист приватності і гідності людини на основі досягнень біології і медицини (Конвенція про права людини і біомедицини від 4 квітня 1997 року), підписаній Україною 22 березня 2002 року²¹.

За результатами аналізу міжнародного законодавства можна зробити висновок, що Україна загалом передбачила кримінально-правові норми, які спрямовані на захист від незаконної трансплантації і вони відповідають європейським та світовим стандартам у цій галузі.

Висновки

Отже, на основі аналізу факторів соціально-правової зумовленості кримінально-правової заборони діяння, передбаченого ст. 143 Кримінального кодексу України, можна зробити висновок, що перешкодою для незаконної трансплантації має бути не заборона таких методів лікування, а наявність законів, які б захищали від протиправних посягань, та суворий контроль за їх дотриманням. У зв'язку з цим ми можемо стверджувати, що положення ст. 143 КК України повністю відповідає нинішнім потребам суспільства. Наведене дає підстави стверджувати про соціально-правову зумовленість кримінально-правової заборони порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини.

²⁰ Міжнародні та регіональні стандарти в сфері охорони здоров'я і практика їх застосування. Справа «Ельберте проти Латвійської Республіки». Медичне право. 2016. № 2(18). С. 96–135.

²¹ Конвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину), прийнята Радою Європи 4 квітня 1997 р., ратифікована Україною 22 березня 2002 р. URL: <http://search.ligazakon.ua/doc2.nsf/link1/MU97355.html>

Recht der Osteurop
Issue

ischen Staaten (ReOS)
quarterly